МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

АКАДЕМИЯ НА МВР

Рег. №....., екз. №.....

.....2026 г.

Р Е Ц Е Н З И Я

на дипломна работа за ОКС "Магистър"

тема:	Същност и характеристика на личните, социалните, културните и икономическите права
дипломант:	факултетен № МЗПЧ7467
специалност:	„Защита правата на човека“
научен ръководител:	гл. ас. д-р Орлин Колев
рецензент:	гл. ас. д-р Благородна Макева

1. Обща характеристика на дипломната работа

Представената дипломна работа е в общ обем от 64 страници, вкл. титулна страница и съдържание, и съдържа увод, изложение в три глави, заключение, списък на използваните и цитирани литературни източници и приложение.

Темата на дипломната работа е актуална и съответства на профила на обучението за придобиване на ОКС „Магистър“ по специалността „Защита правата на човека“. Изследването на правната същност, съдържанието и взаимната обвързаност на основните права има значение както за правната теория, така и за практическото осъществяване на тяхната защита.

Положително следва да бъде оценен стремежът на дипломанта да разгледа основните права не само като самостоятелни правни категории, но и от гледна точка на взаимното им влияние и условията за ефективното им упражняване.

Дипломната работа е логически структурирана, като последователно преминава от философските и историческите предпоставки за признаването на правата към тяхната правна характеристика и практическото изследване на нагласите относно тяхната значимост.

В разработката са използвани нормативни актове, международноправни документи, решения на Конституционния съд на Република България и практика на Европейския съд по правата на човека.

Използваната научна литература обаче е сравнително ограничена, особено предвид широкия тематичен обхват на дипломната работа. В библиографския списък са включени шест литературни източника, наред с нормативните и международноправните актове и съдебната практика. По-задълбоченото използване на съвременни научни изследвания, вкл. български и чуждестранни разработки, би допринесло за по-пълното представяне на проблематиката.

Положително впечатление прави включването на самостоятелно емпирично изследване, макар неговият ограничен обхват да не позволява извеждането на представителни заключения.

В изложението се забелязва стремеж към самостоятелно осмисляне на разглежданите въпроси, вкл. чрез изразяване на собствени виждания и формулиране на изводи.

2. Структурен анализ на съдържанието

а) Увод

В увода са представени актуалността на темата, обектът, предметът, целта и задачите на изследването. Формулирана е и изследователска хипотеза, която се отнася до възприятията на анкетираните лица за взаимната обвързаност на основните права и значението на икономическото положение за упражняването и защитата им.

Положително следва да се оцени предварителното ограничаване на обхвата на емпиричното изследване до мненията на конкретната анкетирана група.

Като цяло поставените цел и задачи съответстват на структурата на дипломната работа.

б) Първа глава - „Философски и правни предпоставки за признаване на основните права и свободи“

В първата глава са разгледани понятието и правната същност на основните права на човека, философските и историческите предпоставки за тяхното признаване, както и националната и международната правна рамка за защитата им.

Дипломантът прави разграничение между правата на човека и правата на гражданина, като обръща внимание на носителите на правата, тяхното съдържание, задължените субекти и средствата за защита.

Разгледани са основни философски концепции и исторически документи, повлияли върху развитието на правата на човека. Представени са и основните международноправни актове, включително Всеобщата декларация за правата на човека, двата международни пакта от 1966 г., Европейската конвенция за правата на човека и Хартата на основните права на Европейския съюз.

Положително следва да се оцени разграничаването между признаването на едно право и съществуването на реални възможности за неговото упражняване и защита.

Същевременно част от изложението има преимуществено описателен характер. По-задълбоченото съпоставяне на различните теоретични виждания и правни концепции би позволило да се открояят по-ясно собствените аналитични позиции на дипломанта.

Като пропуск може да се посочи и сравнително ограниченият кръг научни автори, върху чиито разработки е изграден теоретичният анализ.

в) Втора глава - „Същност и характеристика на личните, социалните, културните и икономическите права“

Втората глава е непосредствено свързана с основния предмет на дипломната работа.

В нея последователно са представени четирите групи права, като са разгледани тяхното съдържание, основните правни гаранции, условията за упражняване и взаимната им обвързаност.

Сред положителните страни на изложението следва да се посочи стремежът да бъдат разграничени задълженията на държавата за въздържане от неправомерна намеса от позитивните ѝ задължения за предприемане на мерки за защита и осигуряване на условия за упражняване на правата.

В този контекст дипломантът използва и теорията за статусите на Георг Йелинек, чрез която се стреми да обясни различния характер на задълженията на държавата.

Използвани са и примери от практиката на Европейския съд по правата на човека, вкл. делата „Асенов и други срещу България“ и „Вълков и други срещу България“, с които се илюстрират различни аспекти от защитата на личните и социалните права.

Положително може да се оцени разбирането, че принадлежността на едно право към определена група сама по себе си не определя изчерпателно нито задълженията на държавата, нито възможностите за неговата защита.

Независимо от това могат да се направят някои критични бележки.

На първо място, в отделни части се наблюдава повторение на общите постановки относно взаимната обвързаност на правата и значението на позитивните и негативните задължения на държавата. Тези въпроси са разгледани още в първата глава, а впоследствие отново се представят във втората.

На второ място, въпреки че темата предполага разглеждане на широк кръг основни права, анализът се съсредоточава върху ограничен брой конкретни права от всяка група. По-подробното изследване на отделните права и тяхното взаимодействие би допринесло за по-пълното изпълнение на поставената изследователска задача.

На трето място, използването на по-широк кръг съдебна практика, особено по отношение на социалните, икономическите и културните права, би обогатило анализа и би позволило по-ясно да се открояят особеностите на тяхната защита.

г) Трета глава - „Взаимовръзка между личните, социалните, културните и икономическите права в България - емпирично изследване“

Третата глава представлява самостоятелен опит на дипломанта да допълни теоретичния анализ с резултати от анкетно проучване.

Изследването е проведено през август 2026 г. сред десет лица чрез анкетни карти на хартиен носител.

Анкетата включва въпроси за социално-демографския профил на участниците и десет въпроса, свързани с познаването, значимостта, взаимната обвързаност и защитата на основните права.

Резултатите са представени в таблици, като е посочен както броят на отговорилите лица, така и техният процентен дял.

Положително следва да бъде оценен фактът, че дипломантът изрично е посочил ограниченията на проведеното проучване, включително малкия брой анкетирани, подбора им по достъпност и невъзможността резултатите да бъдат обобщавани за населението на страната.

Независимо от това, именно по отношение на емпиричното изследване могат да бъдат направени някои бележки:

1) Броят на анкетираните лица е твърде малък - едва десет респонденти. Всеки индивидуален отговор формира 10% от съответното разпределение, поради което представянето на резултатите преимуществено чрез проценти би могло да създаде впечатление за по-голяма статистическа тежест на данните.

Макар дипломантът да е отчел това ограничение, обемът на извадката не позволява да бъдат изведени надеждни заключения за съществуващите обществени нагласи.

2) Анкетната карта съдържа въпроси, които предполагат оценка на основни права чрез възможности за отговор от типа „Да, напълно“, „По-скоро да“, „Не мога да преценя“, „По-скоро не“ и „Не, категорично“. При въпроси като този дали правото на живот, свобода и лична неприкосновеност е от съществено значение, формулировката в значителна степен предполага положителен отговор. Това поставя въпроса доколко използваният инструмент позволява да бъдат установени действителните познания на респондентите и различията в оценките им.

3) По всички десет въпроса липсват отрицателни отговори. Получени са единствено положителни отговори или отговори „Не мога да преценя“. Това обстоятелство заслужава допълнително методологическо внимание. Възможно е резултатът да е свързан както със спецификите на изследваната група, така и с начина на формулиране на въпросите и склонността към даване на социално приемливи отговори.

4) На въпроса относно познаването на конституционните права шестима участници заявяват, че ги познават напълно, а останалите четирима не могат да преценят. В действителност този въпрос установява единствено самооценката на анкетираните, но не и реалното им познаване на правата. За постигане на тази цел би било подходящо в анкетата да бъдат включени и въпроси, чрез които да се проверяват конкретни знания относно съдържанието и възможностите за защита на основните права.

5) Известни резерви поражда и въпросът относно ефективността на институциите за защита на правата на човека в България. Девет от десет анкетирани са дали положителна оценка за изпълнението на задълженията на тези институции. Същевременно анкетата не установява дали респондентите са имали непосредствен контакт с подобни институции, търсили ли са защита от тях и въз основа на какви обстоятелства формират своите оценки. Поради това получените резултати не могат да бъдат използвани като показател за действителната ефективност на институционалната защита. Следва да се отбележи, че самият дипломант е направил подобно разграничение при анализа на получените резултати, което заслужава положителна оценка.

6) В изследването участват лица с различно гражданство, вкл. граждани на други държави, но въпросът относно познаването на конституционните права е формулиран общо като познаване на правата „като граждани“, уредени в Конституцията на Република България. Би било по-прецизно да се отчете разграничението между правата, принадлежащи на всяко лице, и правата, чието упражняване е свързано с българското гражданство. Това разграничение е направено в теоретичната част, но не е достатъчно ясно отразено в анкетния инструмент.

Независимо от изложените критични бележки, включването на емпирично проучване следва да бъде оценено изключително положително като опит за самостоятелна изследователска дейност на дипломанта.

Особено важно е, че дипломантът не представя получените резултати като представителни за населението на страната и в заключителната част предлага бъдещо проучване с по-широк кръг участници и въпроси за конкретни житейски ситуации.

д) Заключение

Заключението на дипломната работа е логически обвързано с поставените в увода цел и задачи. В него са обобщени основните постановки относно правната същност, взаимната обвързаност и защитата на разглежданите групи права.

Отразени са и резултатите от проведеното емпирично изследване, като е отчетена ограничената им приложимост.

Положително следва да се оцени акцентът върху необходимостта правата да бъдат разглеждани не само като нормативно признати възможности, но и с оглед на реалните условия за тяхното упражняване и защита.

Същевременно заключението съдържа преимуществено обобщения на вече изложени постановки, а практическите предложения са сравнително общи и биха могли да бъдат развити в по-конкретни препоръки.

3. Заключение

Като цяло представената дипломна работа демонстрира сериозно познаване на основните теоретични положения и нормативната уредба, свързани с признаването, упражняването и защитата на личните, социалните, културните и икономическите права. Дипломантът е положил усилия да систематизира разглежданата проблематика и да изведе взаимната обвързаност между различните групи права. Положително следва да бъдат оценени последователната структура на изложението, използването на конституционна и международноправна уредба и съдебна практика, както и стремежът към самостоятелно изследване чрез анкетно проучване.

Направените критични бележки са свързани основно с ограничения обхват на използваната научна литература, липсата на задълбоченост на анализа в някои отделни части и методологическите ограничения на емпиричното изследване.

Тези бележки не омаловажават положения труд, но очертават възможности за по-нататъшно развитие и задълбочаване на разглежданата проблематика.

Представената дипломна работа заслужава положителна оценка и считам, че може да бъде допусната до защита пред държавната изпитна комисия.

На дипломанта биха могли да бъдат зададени следните въпроси:

1. В проведеното от Вас анкетно проучване девет от десет участници дават положителна оценка за ефективността на институциите за защита на правата на човека в България. Как бихте обяснили този резултат и как според Вас би могло да се установи дали той отразява действителния опит на анкетираните с тези институции?

2. Ако имахте възможност да проведете изследването отново с по-голям брой участници, какви промени бихте направили в анкетната карта, за да получите по-надеждна информация относно действителното познаване на основните права и възможностите за тяхната защита?

ГЛАВЕН АСИСТЕНТ
В КАТЕДРА ППН
ФАКУЛТЕТ „ПОЛИЦИЯ“:

д-р Благородна Макева